

ספר

אוד אליעזר

לזכרו של הגאון

הרב אליעזר פורטנוי זצ"ל

מבחירי תלמידי ישיבת מיר באירופה

ומיוזמי הצלתה בשנות הזעם

ר"מ בישיבת מרכז התורה במאנטריאל

ואח"כ רב דק"ק אנשי צדק וק"ק ישראל הצעיר בברוקלין, נ.י.

אוסף חידושי תורה • מילי דהספידא

פרקי תולדות ודברי זכרון • סיפור הצלת ישיבת מיר

תמונות ומודעות

יוצא לאור בעזרת ה' יתברך

יובל שנים לפטירתו ביום ח' תמוז תשל"ה

פה ליקוואוד יצ"ו, תמוז תשפ"ה

לכל עניני הספר

Rabbi Moshe Boruch Kaufman

732.833.3244

rabbimbk@gmail.com

מכון עלה זית

עריכת ספרים מרישא עד גמירא

publish@alehzayis.com | 732.513.3466

FAX: 732.865.7002 | 732.387.7841

תמונת הגאון רבי אליעזר פורטנר זצ"ל

תוכן ענינים

א דברים אחדים

קונטרס אור אליעזר תורת הגאון רבי אליעזר פורטנוי

סימן א

ה בענין משיחת אהרן ובניו

סימן ב

ט בענין פלגס

סימן ג

יג בענין שברי כלי חרס וכלי עץ

סימן ד

יז בענין איסור גיזה ועבודה

סימן ה

כב בענין מחיית עמלק

הספד

כז על הגאון רבי דוד קראנגלאס זצ"ל

אור הישיבה

תורתן של הרבנים הגאונים חברי הגאון רבי אליעזר פורטנוי

הגאון רבי אהרן זעליג עפשטיין זצ"ל

לג דברי חיזוק בזמן המלחמה

הגאון רבי לוי קרופני זצ"ל

לו בענין שנים שעשאוה במלאכת הוצאה

הגאון רבי בצלאל ליב טננבוים זצ"ל

מ בענין ציחצוחי זיבה

הגאון רבי יצחק נח בורנשטיין זצ"ל

בענין התפשטות מו

הגאון רבי חיים הכהן ויסוקר זצ"ל

הערות בפרק כיצד מברכין נ

הגאון רבי יוסף שטיינבערג זצ"ל

בדיני אבילות ושבעת ימי המשתה נב

הגאון רבי שמואל ליכטיגר זצ"ל

בדיני מוקצה נו

הגאון רבי יצחק פיעטרושקע זצ"ל

בענין גיטו וידו באין כאחד נט

הגאון רבי דוד שטולמאן זצ"ל

בדין מיטב סב

אור המשפחה

תורתן של בני משפחת הגאון רבי אליעזר פורטנוי

הגאון הרב שאול אריאלי שליט"א

תענית צבור וארבעת הצומות סז

בדין אמירה לחבירו לעשות מלאכה שאסורה עליו בשבת עב

דברים שנאמרו אחר סילוקו של ראש הישיבה מרן הגאון הרב שך זצוק"ל... עח

הרב משה ברוך קופמאן שליט"א

שיטת הרמב"ם ועוד ראשונים במקום קו התאריך פד

הרב אהרן אריאלי שליט"א

בדיני הוצאה של אחרים ידי חובה מדין ערבות צ

הרב אליעזר פורטנוי שליט"א

בדין צמחים ששנו ובענין תפילת שוא צה

אור יקרות

מילי דהספידא שנאמרו על פטירת הגאון רבי אליעזר פורטנוי

הספד מהגאון הגדול רבי משה פיינשטיין זצ"ל.....	צט
הספד מהגאון הגדול רבי חיים שמואלביץ זצ"ל.....	קא
הספד מהגאון רבי נתן נטע בליצקי זצ"ל.....	קג
הספד מהגאון רבי משה שווארץ זצ"ל.....	קה

אור החיים

פרקי תולדות ודברי זכרון • סיפור הצלת ישיבת מיר

ענף עץ אבות של משפחות שפירא-ביליצקי-פורטנוי.....	קי
--	----

ר' גרשון תנחום פורטנוי שיחי'

מבט של בן.....	קיא
----------------	-----

הרב משה ברוך קופמאן שליט"א

תולדות הגאון רבי אליעזר פורטנוי זצ"ל.....	קיא
---	-----

A Son Reflects	קמז
----------------------	-----

The Mirrer Yeshiva's Survival of WWII	קמט
---	-----

Tribute to Rabbi Moshe Portnoy.....	קנז
-------------------------------------	-----

Index of Images

1) Rav Moshe Sokolovsky, Rosh Yeshiva of Toras Chesed, Brisk.....	קיג
2) Rav Pesach Pruskin, Rosh Yeshiva of Kobrin	
3) Rav Dovid Kronglass, Mashgiach of Yeshiva Ner Yisroel & friend of Rav Eliezer.....	קיד
4) Rav Betzalel Tenenbaum, Rosh Yeshiva of Karlin-Stolin, Brooklyn, & friend of Rav Eliezer	
5) Rav Yosef Nendik, Mashgiach of Kobrin yeshiva	
6) List of talmidim in Kobrin (Winter 1931).....	קטו
7) Mazel Tov wishes from talmidim in Yeshivas Mir	קטז
8) Title page of Heichal Hatorah Torah journal (Mir, Elul 1935)	קיז
9) Rav Yeruchem Levovitz, Mashgiach in prewar Mir	

10) Rav Eliezer Yehuda Finkel, Rosh Yeshiva of Mir	קיח
11) Passport of a young Eliezer Portnoy	קיט
12) Jan Zwartendijk, Dutch businessman and diplomat & visa stamped by him.....	קכ
13) Chiune Sugihara, vice-consul for the Japanese Empire	קכא
14) Rav Aryeh Leib Malin, friend of Rav Eliezer	קכב
15) Rav Chaim Shmuelevitz	קכד
16) Rav Yechezkel Levenstein with Rav Eliezer Yehuda Finkel.....	קכה
17) List of 29 passengers from Shanghai to Montreal	קכז
18) 4 talmidim of Mir Yeshiva who reached Montreal.....	קכח
19) Rav Eliezer in Montreal, Canada	
20) Mercaz Hatorah journal by Rav Eliezer & Rav Zelig Epstein (Montreal, 1942)	קכט
21) Approbations by leading Rabbonim for the Mercaz Hatorah journal	קל
22) Mazel Tov wishes to Rav Moshe Feinstein and Rav Yeruchem Gorelik	
23) Mazel Tov wishes to Rav Benisch Finkel	
24) Hanhala of Yeshivas Mercaz HaTorah in Montreal	קלא
25) Rav Zelig Epstein, friend of Rav Eliezer	
26) Typed letter from Rav Eliezer to his nephew Rav Chaim Portnoy.....	קלב
27) Telegrams from Rav Leib Malin & Rav Chaim Visoker in Shanghai (1946).....	קלב-קלג
28) Rav Tanchum Gershon Bilitzky, Rav in Yeshnovka Poland	קלד
29) Title page of Ginas Bisan (Warsaw, 1898) by Rav Tanchum Gershon Bilitzky	
30) Rav Dovid Lifshitz with Rav Eliezer	קלה
31) Mazel Tov telegrams from Shanghai to Rav Eliezer upon his marriage	קלה-קלו
32) Wedding gift from Rav Chaim Portnoy – Sefer Mitzvos HaRambam.....	קלו
33) Notice of Rav Eliezer's appointment as Rabbi of Anshei Tzedek in Brownsville.....	קלז
34) Bio of Rav Eliezer in HaPardes journal (1961)	
35) Announcement of the opening of Yeshivas Chaim Berlin (cheder)	קלח
36) Alumni Association of Mirrer Yeshiva	
37) Rav Eliezer at Rav Chaim Portnoy's wedding, with Rav Eliezer Silver	קלט
38) Notice of Rav Eliezer's appointment as Rabbi in Sheepshead Bay, Brooklyn.....	קמא
39) Announcements of various speeches by Rav Leizer.....	קמב
40) Rav Eliezer with Rav Moshe Feinstein & other Rabbis at Streits Matzah Bakery	קמג
41) Rav Eliezer with local politicians in City Hall	
42) Plaque in honor of Rav Eliezer at Cong. Young Israel of Sheepshead Bay	קמד
43) Portrait of Rav Eliezer Portnoy	
44) Rav Eliezer's matzeiva in Artzos Hachaim cemetery.....	קמה
45) Portrait of Rav Moshe Portnoy	קנז

דברים אחדים

קשה להאמין שכבר עברו יובל שנה מעת פטירת אבינו וזקננו הרב אליעזר פורטנוי זצ"ל. כל אותו הדור ואותה חבורה מפורסמת תלמידי ישיבת מיר כבר הלכו לעלמא דקשוט, ובא דור חדש גידולי אמריקה, דור אשר לא זכה להכיר גבורים וגדולים אלו. הסיפור של הרב אליעזר לא נתפרסם במלואו עד עתה אלא זעיר פה זעיר שם. ואפילו בני המשפחה נכדיו וניניו אינם יודעים ומכירים את גדולתו וגדלותו. כיצד נתגדל ונתרומם מילד קטן יתום בעיר בריסק לפני מאה שנה לאיש גדול בתורה ומלא ביראה וחסד ודורש בטוב עמו.

אף אינם מכירים היטב את כל סיפור חייו מהתמדתו בנעוריו בישיבות ליטא בבריסק קאברין ומיר, דרך עסקנותו בהצלחת ישיבת מיר לארץ רחוקה בקצה הארץ עד ימיו במאנטריאל אשר נתמנה לר"מ ומרביץ תורה במרכז התורה, ובהמשך חייו בכהונתו בברוקלין בישיבת חיים ברלין ומה ששימש כרב ומורה בקהילות אשר לימד תורה והחדיר מוסר ויראת שמים לשומעי לקחו בדרשותיו הנלהבות. ובעיקר סיפור נס ההצלה איך עמד בתוקף ובגבורה ומסר נפשו בעד אחיו.

אבל אמרו חז"ל (ירושלמי שקלים ז, א) "תני רבן שמעון בן גמליאל אומר אין עושין נפשות לצדיקים, דבריהם הן הן זכרון". ברוח זו עיקר מטרת הספר הזה היא להביא מדברי תורתו שהדפיס בחייו לקיים שפתותיו דובבות בקבר, וכן להביא מתורת ידידיו משיבת מיר ומתורת הרמ"ם שהיו עמו בישיבת מרכז התורה אשר הדפיסו דברי תורה בירחון שערך באותה העת. הוספנו גם דברי תורה מאת חתנו הגאון הרב שאול אריאלי שליט"א ומאת נכדיו שיחיו. וכן הבאנו מילי דהספידא שנאמרו לפני מיטתו מאת גדולי ישראל.

החלק השני של הספר הוא תולדות חייו בכלל, ובפרט סיפור נס ההצלה ממיר לוילנא ומוילנא לקיידן עד יפן ושנחאי. אשר זקננו הוזקק לסגור את הגמרא אשר אהב כדי לעסוק בפיקוח נפשות אחיו בני הישיבה. הוא ידע היטב הכתוב (תהלים קיט, קכו) "עת לעשות לה' הפרו תורתך", ואת מאמר

חז"ל (מנחות צט, א) ביטולה של תורה זהו קיומה, ולכך אף שהוצרך בן הישיבה לטייל ימים ושבעות ברחובות של העיר קובנה למצוא עזר ותרופה משליטים ופקידים ועסקנים עשה הכל בשליחות נאמנה. בסוף הספר הוספנו חלק סיפור ההצלה גם בשפה המדוברת למען ידעו ויבינו הכל, כי רב הוא. עיטרנו ספר תולדות האדם בדברי זכרון מאת בנו ר' תנחום גרשון פארטנוי שיחי'.

התודה והברכה לידידנו הגאון הרב הלל שמעון שימאנאוויטש שליט"א ראש מכון עלה זית, ולכל הצוות ובפרט להרב יוסף ב. רוזנבאום שיחי', על כל מה שעמלו בעבור שיצא ספר זה לאור ברוב פאר והדר.

בדברי חתימה, תודתנו לבנו אחינו ודודינו ר' תנחום גרשון פארטנאי עם רעייתו שרה שיחיו, אשר נדבה רוחם להוציא את הספר לאור ברוב פאר להיות לאבינו זקננו כבוד אחרון ולפרסם את דברי תורותיו ואת מעשיו המרובים. גם תודתנו הרבה נתונה לנכד המחבר הנקרא על שם זקנו ר' אליעזר פארטנאי בנו של ר' תנחום מלוס אנג'ליס אשר השתתף בהוצאת הספר. ישלם הקב"ה פעלם ומשכורתם שלימה.

תפילתנו פרוסה שזכות הצלת בני ישיבת מיר וזכות מעשי הצדקה והחסד אשר עשה כל ימי חייו ומסירות נפשו לתורה ויראה תעמוד לו ולזרעו ולזרע זרעו מעתה ועד עולם, ושנזכה לביאת גואל צדק ולתחיית המתים בקרוב בימינו.

בני המשפחה

קונטרס

אור אליעזר

תורת הגאון רבי אליעזר פורטנוי

סימן א

בענין משיחת אהרן ובניו

ובניו שנמשחו בשמן המשחה שאם יצאו בשעת העבודה חייבים מיתה, מנין לכל הכהנים שבכל הדורות, תלמוד לומר כי שמן משחת ה' עליהם, לומר שאפילו כהנים הדיוטים שבכל הדורות כאלעזר ואיתמר הם באזהרה זו שלא להניח עבודה ולצאת כל זמן שיכולים לעשותה, והראיה כי שמן משחת ה' עליהם, מדלא כתיב כי בשמן הקדש נמשחתם, ואמר שמשחת ה' עליהם שהוא לדורות כמו שאמר בהן והיתה להם משחתם לכהונת עולם לדורותם, ע"כ.

בגדר דין משיחה בבחן הדיוט

(ב) ונראה לבאר מחלוקת הרמב"ם והראב"ד, דהנה הרמב"ן (שם) על הפסוק ראשיכם אל תפרעו, הקשה, מדוע ציוותה התורה גם לאלעזר ואיתמר, הלא כהנים הדיוטים הם וכהן הדיוט מותר בפריעה ופרימה, ומבאר שם בשני אופנים, אחד, שבאמת זו לא היתה אלא הוראת שעה, שהקב"ה לא רצה להפריע לשמחת המילואים ועשאו כמשוחי

מחלוקת הרמב"ם והראב"ד בדין כהן הדיוט שיצא בשעת העבודה

(א) הרמב"ם (פרק ב מהלכות ביאת מקדש הלכה ה) כתב וז"ל, כהן שיצא מן המקדש בשעת העבודה בלבד חייב מיתה, בין כהן גדול בין כהן הדיוט, שנאמר ומפתח אהל מועד לא תצאו פן תמותו וכו'. והראב"ד השיג עליו וז"ל, אמר אברהם, תימה גדול הוא זה, שלא נאמר אותו פסוק אלא לאותה שעה בשביל שנמשחו בניו, ומה שאמרו בתורת כהנים מנין לכהנים שבכל הדורות, לכהנים גדולים שבכל הדורות קאמר, שהרי שמן משחת קודש הוא מרבה אותם, עכ"ל.

והכסף משנה (שם) מביא מה שכתב הרמב"ן בהשגות לספר המצוות (שורש ה ד"ה והנה אלעזר) ועל התורה (ויקרא י, ו ד"ה והנה בני אהרן), שמתוך דבריו מתורצת קושיית הראב"ד, וז"ל, וזו היא שדרשו שם כי שמן משחת ה' עליהם מה תלמוד לומר, שיכול אין לי אלא אהרן

(*) נדפס בקובץ התבונה (קץ תש"ז) חידו"ת מבחירי תלמידי ישיבת מיר על ידי הגאון רבי אריה ליב מאלין זצ"ל. שוב נדפס מאמר זה בספר זכרון קובץ ויטע אשל בשנת תשנ"ג על ידי ר' דוד מגדלבוים ור' אהרן דרייזין בעיר מאנטריאל.

מלחמה לאותה שעה, אבל אחרי המילואים הרי הם כהנים הדיוטים, או שבאמת הוי משוחי מלחמה בשביל שנמשחו בשמן המשחה, ואפילו אחרי המילואים הם משוחי מלחמה, עיי"ש בארוכה. ובמקום אחר כתב הרמב"ן (במדבר ג, ד ד"ה על פני) על הפסוק, ויכהן אלעזר ואיתמר על פני אהרן אביהם, היינו שהיה להם דיני כהונה גדולה בחיי אהרן אביהם כיון שנמשחו וזה כבר היה אחרי המלואים, ומבואר מזה שהמשיחה עשתה אותם ככהנים גדולים.

והנראה בזה, דהנה בעיקר דין משיחה יש להסתפק, אם דין המשיחה שלהם היתה רק הוראת שעה שימשחו אותם, ויהיה עליהם דין משוחים, ואינו שייך כלל לדין כהונה שלהם, או דדין המשיחה שלהם היא בעיקר דין כהונה שלהם, וגם דין כהונה של כהן הדיוט צריכה משיחה, וזה היה דין משיחה של בני אהרן, דין משיחה על דין כהונת הדיוט.

והנה אם נאמר כן, דדין כהונת הדיוט גם כן לא חלה כי אם על ידי משיחה, נראה לפי זה, דגם דין הכהונה שחל על זרעו עד סוף כל הדורות גם כן מיקרי שחל על ידי משיחה, דדין הכהונה שחל ע"י משיחה עובר בירושה לזרעו, ונמצא דהמשיחה נתנה דין כהונה לו ולזרעו, ומשום דזכו לו ולזרעו. והנה מצינו כן

בגמרא (הוריות יא, ב), ואין מושחין מלך בן מלך מנלן, אמר רבי אחא בר יעקב דכתיב למען יאריך ימים על ממלכתו וגו', ירושה היא לכם. והנה מלכי בית דוד טעונים משיחה, וע"כ משום דכיון דבנו יש לו דין מלך מחמת ירושה, א"כ כמו שהמלכות עוברת אליו בירושה, כמו"כ דין המשיחה עובר אליו בירושה, דיש עליו דין מלך משום מטעם ירושה, ואינה כמו שאר שררות דפסק הרמב"ם שיש עליהם דין ירושה, דשם דין הירושה אינו כי אם שצריכים למנותו, אבל מלך בן מלך במלכי בית דוד דזכה במלכות ע"י משיחה חל דין מלכות לו ולזרעו, ומחמת הירושה הוי עליה דין מלך משום וא"צ משיחה.

בדין ירושה במלוכה וכחונה

(ג) ובזה מתורץ מה שהקשה הראב"ד על הרמב"ם דכתב (פרק א מהלכות מלכים הלכה ט) דבמלכי ישראל המלכות נפסקת מזרעם, והקשה הראב"ד, אמאי לא יהא על זה דין ירושה ומאי שנא משאר שררות. וע"פ דברינו ניחא, דירושה של מלכות אינה אלא בחלות מלכות שחל מדין משיחה. וכן מדויק מדברי הרמב"ם (שם הלכה ז) שכתב וז"ל, ומאחר שמושחין המלך הרי זה זוכה לו ולבניו עד עולם שהמלכות ירושה, עכ"ל. ומבואר דרק במלכות ע"י משיחה יש דין ירושה של מלכות.

משוחים, וזה דין ששייך רק לבני אהרן גרידא באותה שעה, למה היו צריכים למשוך את פנחס בשעה שנעשה לכהן הדיוט, ומוכח מזה דעצם דין כהונה טעון משיחה, וזרע אהרן הם כהנים מצד ירושה שעובר להם גם הדין משיחה, ולכן הוצרכו למשוך את פנחס.

בחילוק בין משיחה ליציקה

(ד) והנה הרמב"ן בפירושו על התורה, בפרשת צו (ויקרא ח, יב ד"ה והנראה), מדייק מהפסוקים שהיו שתי מיני משיחות, אחת של יציקה על הראש ואחת של הזיה, ובאהרן מצינו שהיו שתי המשיחות, פסוק אחד אומר (שם), ויצק משמן המשחה על ראש אהרן וימשח אתו לקדשו, ובפסוק אחר אומר (שם, ל), ויז על אהרן על בגדיו ועל בניו וגו', ובבניו לא נמצא כלל דין יציקה, אלא כתיב (שמות מ, טו) ומשחת אותם כאשר משחת את אביהם, ומצד הרמב"ן לומר, דבבני אהרן לא היתה רק משיחה אחת והיא הזיה ולא יציקה, שלא היתה יציקה אלא באהרן בלבד.

והנראה דתלינן בזה, דמשיחה הצריכה לעצם כהונה, כהונת הדיוט לא היתה אלא הזיה בלבד, ודין משיחה הצריכה לדין כהונה גדולה היא יציקה, וכן מבואר בגמרא (הוריות יא, ב) וברמב"ם (פרק א מהלכות כלי המקדש הלכה ט) דדין משיחה לדורות היא יציקה. והנה אם נימא דדין משיחתם של בני אהרן היתה מצד דין כהונתם של דורות שדין כהן

ומתבאר מכל זה, דמדין ירושה היורש יורש את המלכות שנעשית ע"י משיחה, וכמו"כ נראה בדין כהונת הדיוט שזכו לו ולזרעם, דבאמת עצם הדין כהונה טעון משיחה, אלא דכמו דיורשים הדין כהונה כמו"כ יורשים הדין משיחה, דמיקרי דיש עליהם דין כהן משוח, היינו הדין כהונה עם משיחה. משא"כ בכה"ג דלא שייך ירושה על עצם הכהונה גדולה דיעשה כהן גדול מצד דין ירושה גרידא, אלא הוא רק דין דבנו קודמו, וע"כ לא שייך לומר שיעבור אליו בירושה דין כהונה גדולה עם משיחה וע"כ טעון משיחה.

והנה בגמרא (זבחים קא, ב) פליגי שם מתי נתכהן פנחס, אם בשעה שהרג לזמרי, או בשעה שעשה שלום בין השבטים. ופריך בגמרא, והכתיב והיתה לו ולזרעו אחריו, ומשני ההוא בברכה הוא דכתיב. ובתוספות (שם ד"ה ההוא) כתבו, שברכו הקב"ה שיהיה כהן ומיד היה יכול להיות כהן, אלא שמתחילה צריך להלבישו ולמושחו ולחנכו בחביתין וכו', ועיין בסוף דברי התוס' שיש שתי גירסאות אם הוא טעון משיחה.

והנה אם נאמר דעצם דין כהונה טעון משיחה ניחא שפיר, דאם היו צריכים לעשות את פנחס כהן מחדש לכן הוא טעון משיחה, אבל אם נימא דעצם דין הכהונה אינו טעון משיחה, ודין כהונה עובר לזרעו מחמת דין יחס גרידא, ודין משיחתם של בני אהרן היתה רק הוראת שעה שרצה ה' שיהיה עליהם דין

פרקי תולדות ודברי זכרון | תולדות הגאון רבי אליעזר פורטנוי זצ"ל — קבא

אף שקיבלו הויזה לעיר קאראסו לא נסעו לשם כי לא היה אפשר להגיע לשם וכל כוונתם בזה היתה רק כתחבולה, כוונתם היתה לילך אל ארץ סין לעיר שנחאי אלא הוצרכו למצוא מקום כאילו לשם מועדות פניהם. אך הדבר היה קשה ביותר איך יגיעו מארץ רוסיה אל מדינת סין. הגאון הרב פינחס הירשפרונג מתלמידי ישיבת חכמי לובלין סיפר שמתחילה רוב הפליטים ראו באשרות אלו כמעשה ליצנות [ובדרך שחוק קראו לויזות אלו "ניירות אשר יצר"].

צ'יאונה סוגיהארה
Chiune Sugihara, Vice-consul
for the Japanese empire in
Lithuania

בעת הזאת בהשגחה מצאו איש יפני בשם סוגיהרה שהיה אז בקובנה. בשליחות הנהלת הישיבה ביקש הר' משה זופניק לאשר **ויזת מעבר** [כאילו הוא בדרכו לאיי קאראסו] למדינת יפן. ר' משה זופניק שהיה מארץ אשכנז דיבר עם המזכיר הגרמני של סוגיהרה שהיה עמו והצליח באופן מופלא. וכאשר נתרצה, התחילו להנפיק את כל הדרכונים באישור מעבר ליפן בדרך לאיי קאראסו. בינתיים כבר בחודש אב הסתפחה מדינת ליטא לברית המועצות הסוביאט יוניאן.

אבל אחרי ככלות הכל שקיבלו הויזה הנדרשת לאיי יפן עדיין היו צריכים לאישור היתר יציאה מרוסיה. זה היה אפשר רק על ידי הנסיעה למשרד של הבולשת הסובייטית הנקרא הנ.ק.וו.ד NKVD הידועה לשמצה. לקראת שנת תש"א היה חילוקי דעות בישיבה כיצד יש לנהוג. יש שאמרו 'שב ואל תעשה עדיף' כי אם ילכו למשרד יתכן מאוד שממשלת הקומוניסטים ידונו אותם כאויבי המדינה (enemies of the state) ומיד יגלום לארץ הנדחה סיביר

ו. יש לציין שכבר נדפס סיפור ההצלה בכמה ספרים אבל בהרבה מהם קיצרו או דילגו על חלק זה של נס היתר היציאה. לאחר ימים כתב המשגיח הגאון הרב יחזקאל "ועיקר הפלא הגדול אשר אין להבין - שנתנו לנו הרוסים רשות לנסוע כפי רצוננו אשר זאת לגמרי היפך טבעם וחוקם" (הזריחה בפאתי קדם חלק א עמ' רעד). המשגיח ראה חלק זה של הנס כגדול יותר מנס הויזות ליפן.

ז. לתאר רשעות השלטון הזה, ראה הפרדס יד.

קובה

הר' אליעזר וחבירו היו הראשונים לצאת בימי חנוכה תש"א. הלכו בערך שש קבוצות של חמישים² מווילנה לנמל וולדיוסטוק הגבול המזרחי של סיביר על ידי הרכבת טרנס-סבירית הידוע. משם הפליגו בספינה עד יפן וגם בשלב זה ראו התלמידים סייעתא דשמיא³. הרב אליעזר הגיע אל קובה בתחילת שבט תש"א. במכתב ששלח הגרא"ל מאלין להרב אברהם קלמונוביץ מצינו שהוא בא עם כ"ח תלמידים ביום ג' לפרשת תרומה (תחילת חודש אדר) וביום ג' לפרשת תצוה לקראת ימי הפורים כבר הגיעו רובא דרובא מהתלמידים⁴. הירחון הפרדס באותה תקופה היה מודיע לעם בארצות הברית בכל חודש כמה תלמידים הגיעו לפליטה וגם כסף שזכו לקבץ בעד כרטיסי הנסיעה מארץ ליטא.

הגר"ח שמואלביץ זצ"ל היה מתאר אותו רגע שבאו לקובה היו מרקדים ומזמרים שיצאו מבית עבדים. בהספדו על הר' אליעזר פורטנוי היה הגר"ח אומר "לולי ר' אליעזר לא היינו פה, לולי ר' אליעזר לא יצאנו מארץ הדמים".

הרב חיים שמואלביץ זצ"ל
ראש ישיבת מיר

כאמור, המצב בקובה מלבד שהיה ארץ נכריה הביא עמו כמה קשיים מזג. לא ירדו התלמידים להשתקע בקובה אלא לגור שם. ועוד כי היו דואגים שמא יגורשו משם וח"ו לא יהיה להם מקום לילך. בירחון הפרדס (סיון תש"א) תיאר:

"קול צעקה לעזרה בא למערכת הפרדס מרבנים גאונים המתגוללים ביפן אשר המה במצב נורא מאוד ה' ירחם. המה עברו ארחות וגבולים בהמון נדודים וטלטולים המה קוו לבוא לאמריקה אבל עוד רחוקה הישועה מאתם. המה במצב ספינה המטורפת בלב ים להתמהמה שם לא יתנו להם, ולנסוע הלאה

יב. יש אומרים שיצאו בקבוצת של חמישים איש, ויש נוסח שיצאו בקבוצות של עשרים וחמישה אנשים.

יג. כבר כתוב כל הסיפור הזה אודות הנסיעה בספר הזריחה בפאתי קדם, ואכמ"ל.

יד. הזריחה בפאתי קדם חלק א עמ' שמט.

פרקי תולדות ודברי זכרון | תולדות הגאון רבי אליעזר פורטני זצ"ל — קבו

שנחאי

מיד בבואם לשנחאי לא פסקו ר' אליעזר וחבריו מלהשתדל לצאת משם. ידעו ששנחאי היא רק כתחנה ארעית עד שיבואו לשוב ישראל ולמקומות תורה עם ישראל אחיהם. בתחילת הימים נודע שישנם ספינות ההולכות לארצות הברית דרך הים השקט (פסיפיק) לעיר סן-פרנסיסקו אבל היה קשה להשיג ויזות לכך. לצערינו, באותם הימים עדיין היתה ארצות הברית מתנגדת

A b s t r a c t					
A group of rabbis and rabbi-students leaving Shanghai on 29-9-41 by "Pres. Pierce" for Canada via San Francisco.					
No.	Name in full	Date of birth	Place of birth	Place of Residence	Arrival in Jap. St 1941
1.	PURKE GAGAN Frejda	3.1.1880	Lapy	Radun	24.2.-20.8.
2.	PURKE GAGAN Aron	29.10.1910	Radun	"	"
3.	GINBERG chaim Bereh	15.3.1890	Zdunska	Dolhunowo	26.1. - 20. 9.
4.	JOEIKL Pierce	18.10.1894	Piaski	Horodziej	24.2. - "
5.	SOROSZKIN Boruch	23.1.1918	Zdziescol	Lusk	23.2. - "
6.	LEVIN Samuel Dawid	11.10.1911	Sambor	Rzeszow	14.3. - "
7.	LEVIN Markus	"	"	"	"
8.	GOTTLIEB Kliezer Iochok	21.10.1918	Kolno	Opatow	13.2. - 30. 8.
9.	PASKOWICZ Boruch	31.8.1916	Pultusk	Pultusk	5.3. - 20. 9.
10.	HINSZPUNG Pankas	13.7.1910	Dukla	Dukla	14.3. - "
11.	LEW Josel Arja	10.3.1924	Kodia	Brzesc	13.2. - 30. 8.
12.	SZTULMAN Dawid	5.9.1911	Wolomin	Wolomin	24.1. - 20. 9.
13.	PIETRUSZKA Icek Jakub	8.10.1920	Makow	"	5.3. - 30. 8.
14.	ROTERBERG Herasko	7.7.1911	Miedzyrzec	Warszawa	16.3. - "
15.	KRAMER Lajb	17.1.1918	Cheln	"	5.3. - 20. 9.
16.	HEDEL Iochok	20.11.1917	Kamerow	Otwock	14.2. - 30. 8.
17.	TENENBAUM Josef Mendel	22.7.1917	Kock	"	"
18.	SITELYN Samuel	15.3.1914	Wianz	"	"
19.	GERLICI Moisek Eljass	24.5.1915	Konskie	Konskie	20.9.
20.	KOTLARSKI Heras Josef	20.10.1917	Adamow	Otwock	30.8.
21.	RODAL Josek	1914	Przedbuz	"	"
22.	WAJNBERG Josef	1917	Janow	"	"
23.	GRYNOLAZ Mendel Wolf	1917	Lodz	"	"
24.	PORTNOJ Lajster	1.3.1908	Brzesc	Brzesc	24.1. - "
25.	BORRESZTEJN, Icek Nojash	10.1.1909	Kadisdto	Kadisdto	"
26.	APSTEIN Selig	25 years old	Slonim	"	20.9.
27.	LICHTIGER Samuel	26 years old	Kobrin	"	"
28.	HERSZBERG, Abram-Mordko	24 years	Warsaw	"	"
29.	KOHN Mojseas	19 years	"	"	"

רשימת 29 ויזות שקיבלו תלמידי הישיבות משנחאי לנסוע למונטריאל

רשימת הנוסעים משנחאי לקנדה

להכנסת הפליטים. אף שהתחילו לשמוע שמועות רעות אודות יהודי אירופה, בכל זאת היתה הרוח בארצות הברית להיות מובדלת מן מדינות אירופה. אכן בארץ קנדה ערי מאנטריאל וטורונטו היה אפשרות ליכנס ושם היו כבר